

alphonse daudet

soții de artiști

Traducere din limba franceză de
Cristina Geantă

EDITURA ALLFA

Prolog

Tolăniți cu trabucul în gură pe un divan încăpător de atelier, doi prieteni – un poet și un pictor – discutau într-o seară, după cină.

Era ora efuziunilor, a confidențelor. Lampa strălucea blând de sub abajur, limitându-și cercul luminos la intimitatea conversației, abia lăsând să se distingă luxul capricios al pereților amplii încărcăți cu tablouri, panoplii, tapiserii și terminându-se sus de tot cu niște geamuri prin care albastrul întunecat al cerului pătrundea în voie. Numai un portret de femeie, ușor aplecată înainte, parcă pentru a asculta, ieșea pe jumătate din umbră, tânără, cu ochii inteligenți, cu gura tristă și delicioasă, cu un surâs spiritual care părea să apere șevaletul soțului împotriva nerozilor și-a celor care-ar fi încercat să-l descurajeze. Un scăunel la distanță de foc, doi pantofiori albaștri aruncați pe covor indicau totodată prezența unui copil în casă; și, într-adevăr, dinspre camera alăturată, unde mama și bebelușul tocmai dispăruseră, veneau în valuri râsete catifelate, găngurit de copil, tărăboiul amuzant al unui cuib care adoarme. Toate acestea răspândeau în interiorul artistic un vag parfum de fericire familială la care poetul aspira cu plăcere:

— Bineînțeles, dragul meu, i se adresă el prietenului său, ai avut dreptate. Nu există mai multe moduri de a fi fericit. Asta e fericirea și nimic altceva... Trebuie să-mi găsești o soție.

Pictorul:

— Pe legea mea! Nu, sub nicio formă... Găsește-ți-o singur, dacă ții cu tot dinadinsul. Eu nu mă amestec.

Poetul:

— Dar de ce?

Pictorul:

— Pentru că... pentru că artiștii nu trebuie să se căsătorească.

Poetul:

— Iată cine este mai puternic... Îndrăznești să spui asta aici, iar lampa nu se stinge brusc, pereții nu-ți cad în cap... Închipuie-ți, așadar, bietul de tine, că tocmai mi-ai oferit timp de două ore spectacolul și pofta acestei fericiri pe care mi-o interzici. Să fii oare precum acei bogătași meschini care-și sporesc plăcerea hrănindu-se cu suferințele altora și se simt mai bine în colțul lor încălzit dacă se gândesc că afară plouă și că există niște amărâți acolo fără adăpost?...

Pictorul:

— Ești liber să crezi ce vrei despre mine. Te îndrăgesc prea mult ca să te-ajut să faci o prostie – o prostie ireparabilă.

Poetul:

— Să vedem. Ce s-a întâmplat? Să-nțeleg că nu ești mulțumit?... Și totuși, mi se pare că aici respirăm fericirea la fel de mult ca aerul curat printr-o fereastră de la țară.

Pictorul:

— Ai dreptate. Sunt fericit, complet fericit. Îmi iubesc nevasta din toată inima. Când mă gândesc la copilul meu, râd în sinea mea de plăcere. Căsnicia a fost pentru mine un port pe ape limpezi și sigure, nu unul în care te agăți cu un colac de țărnam cu riscul de a rugini acolo pentru totdeauna, ci unul dintre acele golfulețe

albastre unde se repară pânzele și catargele pentru noi excursii spre țări necunoscute. Niciodată n-am lucrat mai bine ca după căsătorie, iar cele mai bune tablouri ale mele datează de atunci.

Poetul:

— Ei bine, atunci!

Pictorul:

— Dragul meu, cu riscul de a-ți părea neghiob, aș spune că privesc fericirea mea ca pe un soi de miracol, ca pe ceva anormal, excepțional. Da, cu cât văd mai bine ce înseamnă căsnicia, cu atât sunt mai înspăimântat de șansa pe care am avut-o. Semăn cu aceia care ignoră pericolul prin care au trecut pe nesimțite și care pălesc după lovitură, uimiți de curajul pe care l-au avut.

Poetul:

— Dar care sunt totuși aceste pericole atât de teribile?

Pictorul:

— Primul, cel mai mare dintre toate, constă în pierderea sau micșorarea talentului. Aceasta contează, cred eu, pentru un artist... Căci ia aminte că acum nu vorbesc despre condițiile obișnuite ale vieții. Recunosc că, în general, căsătoria este un lucru excelent și că cei mai mulți oameni nu încep să conteze decât atunci când familia îi completează sau îi înnobilează. Uneori este chiar o cerință a profesiei. Este de neimaginat un notar holtei. N-ar mai avea aerul acela ferm, impunător... Dar pentru noi toți, pictori, poeți, sculptori, muzicieni, care trăim în afara vieții, preocupați doar s-o studiem, s-o reproducem, menținându-ne mereu oarecum la distanță de ea, ca atunci când te îndepărtezi de un tablou pentru a-l vedea mai bine, spun că mariajul nu poate fi decât o excepție. Acestei ființe nervoase, exigente, impresionabile, acestui

om-copil pe care-l numim artist îi trebuie o femeie specială, aproape de negăsit, iar cel mai sigur este să n-o cauți... Ah! Ce bine înțelesese aceste lucruri marele Delacroix, pe care-l admiri atât de mult! Ce existență frumoasă a avut, limitată la pereții atelierului, dedicată în exclusivitate artei! Mă uitam deunăzi la căsuța lui din Champrosay și la grădinița aceea de paroh, plină de trandafiri, prin care s-a plimbat de unul singur timp de douăzeci de ani! Emană calmul și mărginirea celibatului... Ei bine, închipuiește-ți-l pe Delacroix căsătorit, cap de familie, cu toate preocupările legate de creșterea copiilor, de bani sau sănătate; crezi că opera sa ar mai fi fost aceeași?

Poetul:

— Mi-l dai ca exemplu pe Delacroix, dar eu ți-aș răspunde Victor Hugo... Crezi oare că mariajul l-a stingherit vreun pic, de vreme ce a reușit să scrie atâtea cărți admirabile?

Pictorul:

— Cred, într-adevăr, că mariajul nu l-a stânjenit câtuși de puțin... Dar nu toți soții au înțelepciunea de a ști să se facă iertați, nici un soare imens de glorie pentru a seca lacrimile pe care le provoacă... În orice caz, poate că nu e atât de amuzant să fii nevasta unui om de geniu. Există soții de cantonieri care sunt mult mai fericiți.

Poetul:

— Ciudat lucru, totuși, această pledoarie împotriva căsătoriei făcută de un bărbat însurat și fericit că este așa.

Pictorul:

— Îți repet că nu vorbesc despre mine. Opinia mea se bazează pe toate tristețile pe care le-am văzut în altă parte, pe acele neînțelegeri atât de frecvente în căsnițiile artiștilor, provocate tocmai de viața noastră ieșită din comun. Uită-te la acest sculptor care, în deplina

maturitate a vârstei și a talentului, s-a expatriat, părăsindu-și nevasta și copiii. Opinia publică l-a condamnat și, desigur, nici eu nu-l voi scuza. Și totuși, cât de bine înțeleg cum a ajuns acolo! Iată un băiat care-și adora arta, dar care avea oroare de societate și de relațiile interumane. Nevasta, deși blândă și inteligentă, în loc să-l îndepărteze de mediile care-i displăceau, l-a condamnat timp de zece ani la tot soiul de obligații mondene. Astfel, îl punea să facă o sumedenie de busturi oficiale, de bonomi respingători cu tichii de catifea, de femei împopoțonate și lipsite de grație, și-l deranja de zece ori pe zi pentru vizite neanunțate, apoi îi pregătea în fiecare seară un costum și o pereche de mănuși deschise la culoare și-l târa din salon în salon... Îmi vei spune că ar fi putut să se revolte, să răspundă tranșant: „Nu!“ Dar nu știi că însuși faptul existenței noastre sedentare ne face mai mult decât pe ceilalți dependenți de cămin? Atmosfera casei ne învăluie și, dacă nu se infiltrează și o fărâmă de ideal în ea, ne împovărează și ne obosește repede. De altfel, artistul își pune în general în opera sa toată forța și energia și, după luptele-i solitare și perseverente, se trezește fără voință în fața lucrurilor mărunte ale vieții. Cu el, tirania feminină se simte în largul ei. Nimeni nu este mai ușor împlânzit, cucerit. Și totuși, păzea! Nu trebuie să simtă prea tare jugul. Dacă, într-o bună zi, aceste fâșii invizibile în care este învăluit cu perfidie se strâng ceva mai tare, ajungând să-i împiedice efortul artistic, cu o singură sforțare le va smulge pe toate și, sfidându-și propria-i slăbiciune, se va salva ca și sculptorul nostru dincolo de munți.

Nevasta acestui sculptor a fost marcată de plecarea lui. Nefericita încă se mai întreabă: „Ce i-am făcut?“ Nimic. Nu-l înțelese... Căci nu este de ajuns să fii bună

și inteligentă pentru a fi adevărata tovarășă a unui artist. Trebuie să ai pe deasupra un tact infinit, o abnegație surâzătoare, dar este un miracol să găsești toate acestea la o femeie tânără, ignorantă și curioasă în legătură cu viața... Este drăguță, s-a căsătorit cu un bărbat cunoscut, primit peste tot. Și ce-i mai place să se afișeze când și când la brațul lui! Nu este oare natural? Soțul, dimpotrivă, tot mai sălbatic de când a început să lucreze mai bine, părându-i-se timpul scurt, îndeletnicirea dificilă, refuză să se expună. Iată-i pe amândoi nefericiți și, fie că bărbatul cedează, fie că rezistă, viața lui este de acum deranjată din făgașul ei normal, din tihna ei... Ah! Ce de cupluri dezbinat am cunoscut, în care femeia era atât călău, cât și victimă, mai mult călău decât victimă, și aproape întotdeauna fără să-și dea seama! Iată, cu o seară în urmă, mă aflam în vizită la muzicianul Dargenty. Mai erau câteva persoane. Îl rugăm să ne cânte la pian. Nici nu începe bine una din acele simpatice mazurci cu ritm polonez care fac din el moștenitorul lui Chopin, că nevastă-sa începe să pălăvrăgească, mai întâi încet, apoi ceva mai tare. Treptat, conversația se încinge. După câteva clipe, rămăsesem singurul care asculta. Atunci, a închis pianul și mi-a spus zâmbind, cu un aer dezolat: „Întotdeauna e așa aici... soției mele nu-i place muzica.“ Ai auzit ceva mai îngrozitor? Să te căsătorești cu o femeie căreia nu-i place arta ta... Haide, ascultă-mă pe mine, dragul meu, nu te însura. Ești singur, ești liber. Păstrează-ți cu sfințenie singurătatea și libertatea.

Poetul:

— Zău așa! Ce detașat vorbești tu despre singurătatea. De îndată ce voi pleca, dacă-ți vin idei de lucru, le vei urma liniștit în apropierea focului tău mocnit, fără să simți că ești înconjurat de această atmosferă de izolare

atât de amplă, atât de vidă, încât inspirația se împrăștie în ea, se evaporă... Și apoi, să fii singur în orele de lucru mai treacă-meargă; dar există momente de plictiseală, de descurajare, în care te îndoiești de tine, de arta ta. Atunci mai ales trebuie să fii fericit că găsești acolo, întotdeauna dispusă și fidelă, o inimă iubitoare căreia poți să-i împărtășești amărăciunea ta, fără să te temi că vei tulbura o încredere și-un entuziasm inalterabile... Și copilul... Acest surâs de bebeluș, care înflorește întotdeauna și fără un motiv anume, nu este oare cel mai mare prilej de întinerire morală pe care l-ai putea avea? Ah! M-am gândit adeseori la asta. Pentru noi, ceilalți artiști, vanitoși precum toți cei care trăiesc din succes, din această stimă aparentă, capricioasă și nesigură, pe care o numim *faimă*; pentru noi ceilalți mai ales, copiii sunt indispensabili. Numai ei ne pot consola la gândul că vom îmbătrâni...Tot ceea ce pierdem noi este câștigat de copilul nostru. În legătură cu succesul pe care nu l-am avut, ne spunem „Îl va avea el“ și, pe măsură ce ne cade părul, avem plăcerea de a-l vedea crescând iarăși, ondulat, auriu, plin de viață, pe un căpșor blond din apropierea noastră.

Pictorul:

— Ah! Poete, poete... te-ai gândit vreodată și la dumicații ce trebuie puși în vârful unei pene sau al unui penel pentru a hrăni o droaie de copii?...

Poetul:

— În fine, îți bați gura de pomană, artistul e făcut să trăiască în familie, iar acest lucru e cu atât mai adevărat, cu cât aceia dintre noi care nu se căsătoresc se întovărășesc în relații de conveniență, precum călătorii care, plictisiți să tot stea fără adăpost, se instalează în cele din urmă într-o cameră de hotel și-și petrec întreaga viață

sub banala etichetă a firmei: *Camere de închiriat pe lună sau cu ziua.*

Pictorul:

— Și aceia se înșală amarnic. Acceptă toate necazurile căsniciei și nu vor cunoaște niciodată bucuriile ei.

Poetul:

— Recunoști așadar că există unele bucurii?...

Aici pictorul, în loc de răspuns, se ridică, se duse să caute printre desene, printre schițe, un manuscris foarte mototolit și, reîntorcându-se la tovarășul său, rosti:

— Am putea, spuse el, să discutăm foarte mult timp fără să ne convingem unul pe altul... Dar fiindcă, în ciuda observațiilor mele, ești hotărât să încerci experiența căsătoriei, iată o mică operă pe care te rog s-o citești. Este scrisă – ia aminte – de un bărbat căsătorit, foarte îndrăgostit de soția sa, foarte fericit în căminul său, un tip indiscret care, petrecându-și viața printre artiști, s-a amuzat să schițeze unele dintre aceste căsnicii despre care ți-am vorbit până acum. Totul este adevărat, de la primul până la ultimul rând al acestei cărți, atât de adevărat, încât autorul n-a vrut niciodată s-o tipărească. Citește-o, iar după ce ai isprăvit de citit, vino să mă cauți. Cred că-ți vei fi schimbat punctul de vedere.

Poetul a luat caietul și l-a dus acasă; dar nu a avut grija cuvenită, căci am putut să desprind câteva file din această cărticică, pe care le pun fără menajamente la dispoziția publicului.

*****